

Kiel — Eidsvold — Moss.

Det är icke av egen drift, som jag nu för ett ögonblick åter uppsöker det ena av min ungdoms första forskningsområden, den svensk-norska unionen — det andra var den svenska kyrkorätten — utan jag har härtill nästan utmanats av den alltid stridsglade och på synpunkter rike prof. F. Lagerroth, som i *Scandia* (1941 BD XIII: 2), upptagit på nytt den vetenskapliga strid som på sin tid fördes mot Oscar Alin och hans skola, vilken dock här allmänt erkänts som segrare. Naturligtvis finnas ännu i livet de, som vore närmare än jag att upptaga stridshandsken, då jag knappast kan anses representativ för »skolan» utan i denna liksom i andra frågor gärna gått min egen väg. Men det är en omständighet, som dock förmått mig gripa till pennan, just därför att den kanske karakteriserar min väg, må vara i anslutning till min aldrig glömde vördade lärare, Oscar Alin, och det är den fara som Lagerroths inlägg aktualiserar, nämligen faran för en ny formaljuridisk kamp i frågan; det formaljuridiska, vars betydelse jag fullt ut erkänner, bör likväl aldrig realjuridiskt bli avgörande i en vetenskaplig rättsfråga.

Först några randanmärkningar till vissa av Lagerroths uttalanden rörande Kieltraktaten och dess tolkning, särskilt dess omstridda art. IV.

Beträffande avträdelseformlerna menar Lagerroth, att uttrycket »ses successeurs au trône et au royaume» saknar all betydelse, när det är fråga om avträddandet, men icke då det gäller frågan om vem som är mottagaren: »omnämmandet av efterträdarna är onödigt, men oskadligt» säger han i det förra fallet (sid. 209), i det senare icke, därest avträdelserna sker till visst rike, som en furste besitter jämte andra länder — i annat fall kan avträdelserna ha skett till fursten personligen. Dessa påståenden äro dock knappast riktiga. Om det land, som avträdes notoriskt tillhör den avträddande fursten personligen efter folkrätten, är därmed icke säkert, att så är fallet också statsrättsligt och då måste förvärvaren av området i sitt eget intresse göra sig förvissad på förhand att kunna avvisa eventuella efterträdares anspråk genom

en dylik klausul, som naturligtvis göres bekant samtidigt med avträdelsen, då den ingår i akten härom; skulle då icke höjas protester, torde sådana senare knappast kunna tillerkännas någon effekt. Däremot vore det mera tänkbart att en motsvarande fras beträffande förvärvaren vore överflödig, så vida ej den avträdande makten vill tillförsäkra sig själv eller det avträdde området en viss folkrättslig respektive statsrättslig ställning; om så icke sker, innebär detta, att frågan om det avträdde områdets nya ställning beror av den statsrättsliga ordning, som gäller för den förvärvande fursten; finnes ingen sådan, kan han personligen reglera förhållandet, men i motsatt fall torde han vara nödsakad att följa den rätt, som råder i det land, med vars makt han förvärvat området. Vill man här undersöka olika avträdelsetraktaters ordalydelse, bör erinras, att det i första hand blir de med Kieltraktaten ungefär samtidiga traktaterna, vilkas texter böra beaktas¹.

I varje fall saknas anledning att göra minsta skillnad mellan avträdelseformelns uttryck »ses successeurs au trône et au royaume», när det gäller avträdaren själv och när det gäller vad Lagerroth kallar avträdelsehandlingens dativobjekt. Ej heller kan med fog påstås, att formuläret, vad Sverige beträffar, »är fixt och färdigt i Fredrikshamnsfreden», då formuleringen av en tvåsidig akt icke beror av allenast den ena parten, utan och särskilt när det gäller Sverige minst lika mycket även av den andra, må vara att i Kieltraktaten det var Sverige, som hade initiativet.

Vad sedan angår frågan, om Sveriges, resp. Danmarks, rike tillerkännes besittningen av Norge, resp. Pommern, menar Lagerroth att detta icke följer av cessions- och renuntiationsformelns första punkt, enär eljest någon komplettering av denna genom en andra och t. o. m. en tredje punkt icke erfordrats. Det är dock något helt annat, som genom de båda senare punkterna åsyftas och vinnes.

I själva verket utgöra de tre punkterna, som av Lagerroth betecknats som särskilda moment, ett sammanhängande helt: genom första punkten överlåtes all rätt och alla rättstitlar (»tous ses droits et titres») beträffande angivna områden, dem avträdaren haft, i andra punkten dragas och erkänns av avträdaren de folk-

¹ Detta har jag redan 1895 framhållit, i en granskning av Forssells arbete, i tidningen »Fyris» (nr 115) under rubriken »En rätthistorisk kontrollanalys». Där har jag också påpekat den av Lagerroth (sid. 212 not 3) såsom »dålig» karakteriserade avträdelseformeln i Wienkongressakten beträffande Hannover, vilken dock icke är så dålig som han anser, därför att litet längre fram i samma artikel utsäges att »le royaume de Hanovre obtiendra par cette cession un agrandissement . . .» (art. XXVII).

rättsliga konsekvenserna härav beträffande sagda områden, och i tredje punkten förbinder sig avträdaren att aldrig framställa några folkrättsliga anspråk för sig, sitt hus och hela Danmark («pour tout le royaume de Dannemarc») på ifrågavarande områden, vilkas befolkning i kraft härav frikallas från sin trohetsplikt. Över huvud har icke varit avsett att genom traktaten »besittningen» av de här avsedda områdena skulle överlämnas till förvärvaren av rätten till dem; »besittning» är ett faktiskt förhållande, som antingen redan föreligger och som då genom avtalet får en rättsgrund, eller, såsom i detta fall, ännu ej kommit till stånd, men får en rättsgrund, med stöd varav den kan folkrättsligt åvägbringas genom områdenas tagande i faktisk besittning. Avträdaren har endast att undanrödja hindren härför, så vitt dessa bero av honom, och det är detta som skett genom art IV. Men besittningstagandet kan icke ske faktiskt utan användande av makt, d. v. s. i detta fall det svenska rikets makt.

Enligt det första svenska textförslaget till art. IV skulle gälla, att de omskrivna norska områdena »appartiendront désormais en toute propriété et souveraineté au royaume de Suède et lui restent incorporés»; konsekvensen härav, menar Lagerroth, skulle vara den, att Sveriges författning av 1809 blivit gällande för Norge. Men detta kan icke erkännas som riktigt, då traktaten varken avsett eller kunnat avse en sådan rent inre svensk statsrättslig fråga, utan konsekvensen hade varit att, i den mån inga särskilda förbehåll gjorts i traktaten, Sverige haft full frihet att reglera de norska områdenas ställning inom det svenska riket efter behag. Visserligen säges i ingressen till Sveriges regeringsform att den samma skall gälla för Sveriges rike och »ty underliggande länder» men däri varken kan ligga eller ligger för Norges del annat eller mera än, att dess ställning inom riket skulle regleras genom beslut av Sveriges konung i den ordning som för beslut av honom i sådana fall är stadgat. Att den reservation som gjorts i art. V (i dess olika föreslagna lydelse) icke haft »något konkret innehåll att anknyta till», därom är jag i huvudsak fullt ense med Lagerroth (sid. 213), och reservationen inverkar därför heller inte i stort sett på sagda resultat.

Nu blev emellertid, redan innan något svenskt förslag delgivits den danske underhandlaren, på svenskt eller rättare på kronprinsen Carl Johans initiativ, förslaget till art. IV ändrat i en punkt, som sedermera tillmätts stor betydelse och som föranlett hela tvisten om Kieltraktatens innebörd. Orden i andra punkten av det första svenska utkastet »appartiendront désormais en toute propriété et souveraineté au royaume de Suède et lui restent incorporés» ersattes med orden »appartiendront en . . . souveraineté à

S. M. le roi de Suède et formeront un royaume, réuni à celui de Suède». Bortsett från möjligheten av några dynastiska baktankar, som varit möjliga, ehuru de ej kommit till påtagligt uttryck¹, är den nu också av Lagerroth förfäktade meningen, att härigenom Norge tillerkänts »en suverän ställning vid sidan av Sverige, med vilket det förenas i en på jämlikhetens princip grundad union», varken riktig eller ens till sin rättsliga möjlighet styrkt. Den första punkten i art. IV, sådan den till sist fixerades, har icke kunnat medföra någon som helst ändring mot vad först föreslagits i detta stycke, utan innebär alltfört överlåtelse av rätten och rättstitlarna rörande de norska områdena, men dessa rättstitlar och denna rätt tillhörde Danmarks konung såsom sådan och överflyttades på Sveriges konung såsom sådan: ur svensk rättssynpunkt var annat icke möjligt, och traktatens ord »au trône et au royaume de Dannemarc, resp. Suède» innebära, såsom också av tredje punktens ord »pour le royaume de Dannemarc» följer, att rikena här icke skilts från sina kronors bärare. Andra punkten, som avser de norska avträdde områdenas blivande folkrättsliga ställning, innehåller i detta avseende två bestämmelser av betydelse. Den ena är den att de norska områdena skola tillhöra »konungen av Sverige» — i det första utkastet »konungariket Sverige» i analogi med vad i art. VII säges om Pommern och Danmark — »en toute propriété et souveraineté». Ändringen är enligt Alins mening väsentligen formell och ändrar icke överlåtelsen enligt första punkten, och denna tolkning är också riktig, ity att den svenske konungen, under vars suveränitet sagda områden komma, icke hade någon annan suveränitet än såsom svensk konung: hans suveränitet var icke personlig, utan tillkom det rike, vars konung han var²; det är icke Norge som tillägges en suverän ställning, av vilken Sveriges konung skulle vara bärare, utan det är den svenska suveräniteten uppbyren av Sveriges konung, under vilken Norge här kommer. Orsaken till den ändrade ordalydelsen ligger uppen-

¹ Jfr konventionen 13 april 1814 ang. Guadeloupe, där det överallt talas blott om »S. M. suédoise», men ej om »Suède», som dock 1813 genom subsidietraktaten 3 mars 1813 erhållit ön av England och därpå avstått den till Frankrike mot ersättning, som bestämdes genom nyssnämnda 1814 års konvention.

² Det kan visserligen finnas också ett slags personlig suveränitet, men denna tillkommer allenast detroniserade furstar vare sig på grund av traktat, såsom var fallet med Napoleon enligt traktaten 11 april 1814, ehuru suveräniteten förbands med besittningen av ön Elba, eller på grund därav att det detroniserade huset vidhåller sina tronanspråk, och ingen makt finnes, som kan avgöra rättsfrågan, se min »Om stater och internationella rättssubjekt» (Ups. Univ:s Årsskrift 1896 Juridik II sid. 39, 40).

barligen i den andra ändring, varom här är fråga, eller orden »et formeront un royaume, réuni à celui de Suède». Avsikten härmed har icke varit, och ordalydelsen ger däråt heller intet stöd, att, såsom Lagerroth, i anslutning till Forssell och andra, uttrycker det, »Sverige och Norge skola lyda under samma konung . . . och icke det senare riket under det förra» (sid. 215). Det fanns ingen praktiskt förnuftig mening i att det segrande Sverige skulle föreslå det besegrade Danmark att i en svensk-dansk *traktat* giva några som helst bestämmelser om Sveriges ställning; det var uteslutande fråga om Norges. Och det fanns ännu mindre några som helst praktiskt förnuftiga skäl för Sverige att föreslå ett traktatmässigt erkännande av konungariket Norge som suveränt! Det var heller icke så, att först genom Kieltraktaten »det av de norska stiftens formerade konungariket» (sid. 216) skapades — tvärtom fanns det redan förut, såsom också erkändes i det danska förslaget till art. 4, då där talades om »cession immediate de tout le royaume de Norvège» — att sedermera de stift eller amt, som ingingo däri och skulle avträdas, uttryckligen uppräknades, var naturligt, då avträdelsen ej skulle omfatta Grönland, Island och Färöarna, såsom också vid den slutliga utredningen uttryckligen fastslogs genom en parentes i art. IV. För Sverige fanns också en realjuridisk och realpolitisk grund att i traktaten fastslå att de norska uppräknade områdena allt fortfarande utgjorde konungariket Norge, i det att ännu intet besittningstagande genom svenska trupper skett av de norska områdena och att det kunde synas klokt att genom uttryckligt erkännande av dem såsom fortfarande utgörande ett konungarike hindra uppkomsten av oro för områdenas införlivande med Sverige såsom provinser, vilket lika litet var meningen som det någonsin så varit beträffande Pommern, Liffland o. s. v., vilka aldrig voro rent svenska provinser som huvudlandet. Men detta konungarike Norge ändrade icke därför karaktär av en icke suverän stat och så skedde ej heller genom tillägget »réuni à celui de Suède»: i detta uttryck fanns ingenting som antydde likställighet såsom traktatmässigt avsedd, utan Sverige hade fortfarande möjligheten att bestämma Norges statsform, *icke på grund av Kongeloven, som upphörde att ha betydelse*, utan på grund av avträdelsen. Det ligger i sakens natur att denna statsform kunde ges med eller utan Norges medverkan, och medföra en större eller mindre självständighet; endast bibehållandet av de lagar och den borgerliga ordning som då gällde för landets inbyggare, var genom art. V garanterad, varjämte Sverige åtagit sig vissa andra förbindelser, i detta sammanhang dock utan betydelse.

Lagerroth menar, att genom uttrycket »réuni à celui de Suède» skulle ordet »celui» som vikarie för »royaume» påtagligt

ställa det »av de norska stiften formerade konungariket i paritet med det svenska. Rike som rike» (sid. 216), men detta är icke riktigt. Ordet »celui» utsäger icke annat eller mera än »royaume», såsom väl heller icke är meningen, utan tonvikten ligger här på »réuni» och däri finnes intet om paritet: »réuni» kan ett område bli även om det kallas konungarrike eller hertigdöme eller annat, men hur denna »réunion» skulle utformas, blev en annan och senare fråga: det är icke stadgat något vare sig om lydrikesställning eller om paritetsställning — den saken angick icke det besegrade Danmark. Däremot följer av traktatens överlåtelsebestämmelser, att det måste bero av Sveriges konung både om Norge, som dock saknade egna organ härför, skulle vid utformningen få genom nya sådana aktivt medverka eller icke, — att härvid andra former för konungens beslut än Sveriges RF stadgat (alltså i statsrådet), icke kunde ifrågakomma, är självklart — och om det norska konungariket skulle få paritets- eller lydrikesställning, suveränt kunde det under inga omständigheter bliva och blev ej heller, såsom framgår av utrikesärendenas reglering. Något mera än detta ligger heller icke, efter min uppfattning, i den Alinska tolkningen, även om denna icke i allo får tagas formellt efter orden. Det bör i detta sammanhang understrykas, att Kieltraktaten i fråga om Norges statsrätt gjorde tabula rasa, och att alltså icke heller Kongeloven fortsatte att ens med undantag för tronföljdsreglerna (sid. 216) i någon form gälla i eller för Norge, även om detta kunde bli följderna av det sätt, varpå Sverige funne sig böra ordna denna sin norska fråga.

Vad slutligen angår Lagerroths tolkning av de olika övriga artiklar i Kieltraktaten, som åberopats till stöd för Alins mening, torde icke kunna med fog bestridas, att Lagerroths tolkning verkar hårdragen och att i varje fall dessa artiklar få sin fulla och naturliga förklaring och mening endast i anslutning till den tolkning, som jag ovan givit, av hela Kieltraktaten *såsom ett folkrättsligt, icke ett statsrättsligt aktstycke* och med fäst avseende å föreliggande realpolitiska faktorer.

Efter Kiel kom Eidsvold. Även om jag icke kan i allo dela Lagerroths uppfattning om norrmännens frihet, om också ej rätt, att sätta sig över Kieltraktaten, synes mig vad han säger i detta avseende (sid. 224—231) vara i väsentliga delar riktigt eller försvarbart. Däremot är den fråga, som han i anslutning härtill framställer, »om icke norrmännen lyckades uppriva Kieltraktaten och förmå svenskarna att på annan basis grunda den union, de av politiska skäl så starkt åtrådde», felaktigt ställd, redan därför

att Kieltraktaten icke angivit »unionens» basis, utan endast skapat dess folkrättsliga förutsättningar. Den fråga det här gäller, blir tvärtom den, om och på vad sätt Sverige genomförde tanken att göra Norge till »un royaume réuni à celui de Suède» och omsatte det folkrättsliga förhållandet i statsrättsliga former.

Eidsvold betecknar norrmännens försök att på egen hand och med åsidosättande av Kieltraktatens överlåtelsebestämmelser ordna det norska konungarikets statsskick och skapa egna statsorgan. I Eidsvold utarbetades och antogs av ett inkallat storting såsom representerande Norges folk en norsk grundlag, som också började sättas i verket, sedan stortinget valt egen norsk konung, vilken dock icke av någon främmande makt erkändes och som därför icke kunde utåt representera Norge. Samtidigt vidtog Sverige militära åtgärder för att sätta sig i besittning av Norge och avlägsna den där valde konungen, vilken betraktades blott som en mot sin suverän, den danske konungen, upprorisk dansk prins, såsom han också folkrättsligt sett i verkligheten var. Det rådde ej heller minsta tvivel därom, att Norges militära motstånd förr eller senare skulle brytas och Sverige genomföra sin militära aktion. Däremot visade sig, att Sverige icke önskade med våld omintetgöra den författning det tillskapade stortinget åstadkommit, utan endast i nödvändiga delar ändra den samma.

Den norska Eidsvoldsförfattningen ägde utan tvivel faktisk giltighet inom Norge, så länge den där kunde med makt upprätthållas, men någon rättslig giltighet hade den icke så länge antingen Sveriges anspråk icke faktiskt gjorts om intet eller Sverige godkänt sagda författning. Rättsläget inom Norge var in suspensio ur offentlighetsrättslig synpunkt. Något som helst hinder för Sverige att godkänna författningen fanns icke i Kieltraktaten, som här givit Sverige fria händer inom ramen av Norges erkännande som stat, och rent praktiskt kunde det vara bättre att godtaga det storting som redan självständigt skapats än att inkalla någon slags annan representation, som knappast kunde komma att i någon väsentlig grad skilja sig från det storting som dåmera fanns. Däremot kunde Sverige uppenbarligen ej godkänna den i Norge valde konungen som sådan, då Sveriges konung redan var konung även av Norge, ehuru ännu ej i Norge erkänd som sådan. Och lika litet kunde den ordning som Norges nya författning stadgade för utrikesärendenas behandling godtagas, då det som Sverige vunnit genom Kieltraktaten i verkligheten var, att Sverige folkrättsligt också omfattade Norge och att utåt Norge icke hade några erkända egna organ. I realiteten blev därför frågan på vad sätt Sveriges konung enklast och lättast skulle erhålla stortingets erkännande utan fortsatta militära åtgärder och hur den tilltänkta

norska utrikesförvaltningen skulle omintetgöras. Det förra kunde vinnas genom att prins Christian nedlade den honom av stortinget givna kronan och därefter Sveriges konung även de facto erkändes — formen härför var av underordnad vikt. Det senare åter kunde endast vinnas genom ändringar i den norska grundloven samtidigt med dess godkännande i sin nya form av Sveriges konung. I verkligheten blev det också detta som skedde genom konventionen i Moss.

Lagerroth framhåller, att Mosskonventionen lika litet kan riktigt tolkas såsom ett svenskt uppgivande av Kieltraktaten som den kan anses såsom ett norskt erkännande av den samma, utan blott såsom »en prestation i den högre ekvilibristiken», som ställer rättsfrågan på framtiden (sid. 234). Men inte ens detta är en alldeles riktig tolkning av Mosskonventionen, då det överhuvud aldrig kunde vara tal om ett norskt erkännande av densamma, vilket var alldeles obehövt, utan blott om ett faktiskt förverkligande av föreningen, och då å andra sidan frågan blott gällde hur detta förverkligande skulle ske, något varom Kieltraktaten icke innehöll några som helst bestämmelser. Vad »ekvilibristiken» angår, kan det icke nekas att en sådan finnes där, men samtidigt måste ihågkommas att dess enda syfte var att undanröja formella hinder i norrmännens självkänsla för det slutliga ordnandet av förhållandet i enlighet med Sveriges krav, vilka faktiskt icke kunde i sina väsentliga delar tillbakavisas; det vore alldeles felaktigt att däri se ett öppethållande av de norska kraven, vare sig på självständighet eller på godkännande av de i Norge vidtagna åtgärderna — en var, som ville se, måste se att vad det nu gällde var ett slutligt val mellan accepterade av Sveriges fordringar, som voro ytterst måttfulla, och ett fortsatt vapenskitte, om vars utgång inga tvivel kunde finnas — rättsfrågan spelade här ingen som helst roll, då ännu ingen samfällid erkänd rätt förelåg utan det tvärtom gällde att skapa en sådan inom Kieltraktatens ram, vare sig detta utsades eller inte. De omedelbara följderna av Mosskonventionen blevo — bortsett från den kortfristiga vapenvilan — dels att prins Christian, så snart han fullgjort konventionens uppdrag att sammankalla stortinget enligt den norska grundloven, som i princip godkändes under förutsättning av slutlig uppgörelse, försvann från skådeplatsen, dels att det nya stortinget utsåg ombud att underhandla med den svenske konungens kommissarier om ändringarna i norska grundlagen.

Mosskonventionen var icke en överenskommelse med Norges konung, stödd på svensk krigsmakt, utan mellan Sveriges konung och det nya Norges faktiska organ: frågan om dessa voro upprorsorgan eller icke, kan alldeles lämnas därhän, så snart den svenske

konungen genom konventionen givit en tillsvidare-auktorisering av den norska grundlagen. Men det är då också klart, å ena sidan att det icke var Sveriges konung i sin egenskap av också norsk konung, utan konungen av Sverige och det därmed folkrättsligt förenade Norge, som i princip godkände norska grundlagen efter vissa ändringar såsom grund för Norges blivande rättsliga ställning, och å den andra, att den norska konstitutionen icke kunde anses ens villkorligt godkänd av Sverige förrän konventionens bestämmelser blivit förverkligade. Det är därför visserligen riktigt, såsom också av Lagerroth nu bestyrkes, »att Moss innebär något utöver Kiel» (sid. 236), men detta är icke fallet med kronprinsen Carl Johans uttalande att »le roi est reconnu roi de Norwège par la convention de Moss qui a amené l'acceptation de la constitution d'Eidsvold» — det är nättopp erkännande härav som saknas i Mosskonventionen och icke kan däri intolkas; Norge ansåg sig ännu icke hava accepterat den svenske konungen som norsk konung, utan härom skulle föras ytterligare förhandlingar. Det som Moss innebär »utöver Kiel» är i själva verket blott en provisorisk enighet mellan Sverige och Norge om Norges blivande konstitutionella ställning och en kunglig svensk försäkran att Eidsvoldskonstitutionen skall respekteras t. v. sådan den lydde, men under förbehåll av bestämda ändringar. Att efter Moss det norska statsrådet förde regeringen i Norge »på hög befallning» innebar dessutom, icke att Carl XIII härom meddelat direkt befallning, utan att så skedde på grund av konventionen och genom förmedling även här av prins Christian, som hade verkställigheten om hand; det måste betvivlas att en direkt befallning från Carl XIII ens skulle haft någon verkan.

Därför är det heller icke riktigt att, med Lagerroth (sid. 236), säga: »Efter det Carl XIII överlämnat sin norska regeringsmakt åt det norska statsrådet» — som han icke själv ens tillsatt — »böra några norska regeringshandlingar från hans sida icke vara att förvänta». Detta kan visserligen sägas beträffande norska regeringshandlingar inom Norge, men icke om handläggningen av de »norska sakerna» i Sverige: dessa måste där behandlas såsom tidigare gällt om de pommerska, de liffländska o. s. v. Det var den svenska sedvanerätt, som före 1809 uppkommit beträffande handläggningen av främmande provinserns angelägenheter, och som levt kvar beträffande Pommern även efter 1810, vilken här ex analogia var att tillämpa, intill dess en slutlig ordning stadgats i fråga om Norge: RF av 1809 har för sådana ting inga regler, men icke förty är det svensk rätt som här gäller. Fullmakterna och instruktionerna för de svenska kommissarier, som skulle underhandla med det urtima stortinget, äro sålunda akter, som ko-

ningen av Sverige och det därmed folkrättsligt förenade Norge haft att besluta — här behövdes intet norskt erkännande och inga svenska paragrafer.

Förhandlingarna mellan de svenska kommissarierna och stortinget gingo långsamt. Försöket att få konungen omedelbart erkänd misslyckades, men under förhållandenas faktiska tryck beslöt stortinget 20 okt. i princip att godtaga föreningen med Sverige under samma förutsättning, som Sverige i Moss godtagit den norska konstitutionen med däri av föreningen föranledda ändringar¹. Därför kunde också kommissarierna fortsätta sina underhandlingar utan att behöva, som Lagerroth (sid. 242) menar, att de bort göra, om de »tagit sin instruktion på fullt allvar», genast den 20 okt. återvända till Sverige: beslutet innebar realpolitiskt intet annat än att Sveriges konung i princip godtogs av stortinget som norsk konstitutionell konung — i annat fall hade hela beslutet varit meningslöst, då det icke kunde tänkas någon annan än den regerande svenske konungen som norsk konung; att det formliga personliga erkännandet dröjde tills också Sverige formellt godkänt den reviderade norska konstitutionen, var ingen märkvärdighet och ändrade intet i sak.

Så kom, sedan alla konstitutionsändringar beslutats av stortinget och fått de svenska kommissariernas godkännande, den 4 nov. den akt, varigenom stortinget i överensstämmelse med den då antagna grundlagen valde och erkände hans K. svenska maj:t konung Carl XIII »som Kongeriget Norges retmæssige constitutionelle Konge». Vad innebar denna akt juridiskt? Enligt Lagerroth (sid. 245) och den samtidigt officiella uppfattningen utgjorde valet ett fritt folks fria val av egen konung och inseglet på Eidsvoldsprincipernas seger. I verklighetens kalla men klara ljus ställer sig saken annorlunda: det fanns ingen som helst möjlighet att välja någon annan, utan valet var en formalitet — redan en gång förut hade stortinget försökt ett val av annan konung, men denne

¹ Det bör erinras att varken detta förbehåll eller förbehållet i Moss hade karaktären av ett juridiskt villkor utan blott innebar konstaterandet av en nödvändig förutsättning. Skillnaden är den, att ett villkor utgör en given bestämmelse, varigenom ett visst förhållandes uppkomst eller upphörande göres beroende av en ännu oviss faktisk omständighet, under det att en förutsättning icke har karaktären av en dylik bestämmelse, utan blott utgör ett faktum, av vars existens ett förhållandes uppkomst eller bestånd med nödvändighet beror utan att någon bestämmelse därom givits. Man kan jämföra förutsättningens verkningar med vad inom folkrätten kallas *clausula rebus sic stantibus* och dess verkningar, varom se min uppsats i Finska juridiska föreningens tidskrift 1939 sid. 276—290.

hade tvungits att lämna krona och rike och hela Norge visste, att det skulle gå på samma sätt om försöket gjordes omigen; härtill kom att 4 nov. lade själva den reviderade och av Sverige godkända norska grundlagen hinder i vägen för ett dylikt val. Men formaliteten var icke reellt alldeles betydelslös, då den utgjorde den slutliga konstateringsakten i fråga om Norges förening med Sverige och den svenske konungens konstitutionella ställning som norsk konung, d. v. s. den lucka i fråga om Norges ställning vilken fanns i Kieltraktaten och icke där kunde fyllas, då luckan ej var av folkrättslig natur, den blev genom 4 nov.-akten slutligt fylld. Det går ej att, med Lagerroth säga (sid. 245), att med akten 4 nov. blevo »Eidsvoldsprinciperna ånyo segerrikt hävdade», då ju dessa avsett ett alldeles oberoende Norge, som icke blevo med Sverige förenat, och då alltså realiter dessa principer nu helt uppgåvos. Däremot hävdades de visserligen i vad angår Norges inre rätt, men för denna fråga ägde Sverige föga intresse och hade redan genom Mosskonventionen under viss förutsättning godkänt dem: det som skedde 4 nov. var ett norskt konstaterande av sagda förutsättnings existens. Realjuridiskt måste man bortse från de fraser, varmed man stundom av politiska skäl — i detta fall politiska framtidsskäl — söker mildra den hårda verklighetens tryck, och mildra det oundvikliga. Underligt blott att i regel detta icke beaktats i fråga om Norge.

Lagerroth har också betonat parallellen mellan Sverige 1809 och Norge 1814, och denna parallell är nog så riktig, men icke blott på det sätt, som den framställdes i Carl Johans tal till stortinget och som allenast avsåg det yttre eller, om man så vill, det som syntes ske men icke det som däri i verkligheten skedde. I Sverige var det, såsom jag i annat sammanhang utfört¹, icke ständerna som i egenskap av konstituerande församling ensidigt bestämde 1809 års regeringsform, i det att även de voro ställda inför ett val, som i verkligheten icke kunde på grund av maktläget utfalla på mer än ett enda sätt och efter överenskommelse med hertigen-regenten, som blev och måste bli den nye konungen. I Norge var likaså stortinget ställt inför ett val som på grund av maktläget icke heller kunde utfalla på mer än ett sätt efter Moss, där lika mycket bundits Norge som Sverige, och sedan nu de i Moss principiellt ömsesidigt godtagna ändringarna i Norges Grundlov blivit genomförda och i det s. k. valet 4 nov. konstaterade.

Resultatet blir sålunda, om det sagda sammanfattas, att Sveriges, och det därmed folkrättsligt redan förenade Norges, ko-

¹ Se Festskrift till Rob. Hermanson, (Helsingfors 1916) sid. 58 ff.

ning, som hade befogenhet att närmare reglera Norges statsrättsliga ställning, fann sig genom Norges växande motstånd, som dock nedslags, böra godtaga den inre ordning Norge på egen hand skapat för sig i Eidsvold, dock med de ändringar i denna som voro nödvändiga för den folkrättsliga föreningens omsättning också i en statsrättslig, och att dessa ändringar dels genomfördes under förhandlingar mellan sagde konung och stortinget, som genom Moss fått hans erkännande såsom organ, dels avslutades i en skriftlig urkund, som underskrevs av stortinget och de svenska kommissarierna — den norska grundlagens s. k. normal-exemplar¹ — och som sålunda innebar Sveriges samtycke till nyordningen, samt att redan dessförinnan den svenske konungen genom 4 nov.-beslutet erkändes som norsk konstitutionell konung, enligt norsk grundlag.

Det är riktigt som Lagerroth i annat sammanhang säger: »Carl XIII är konung såväl över Sverige som Norge, och blir det icke först genom att antaga en av resp. nationalrepresentation redan beslutad grundlag» (sid. 251). Men det är icke riktigt, att med Lagerroth anse unionen efter 4 nov. vila på en ny rättsgrund, nämligen det norska beslutet av 4 nov. (sid. 247); rättsgrunden är alltfört utåt Kieltraktaten, inåt både Mosskonventionen och den norska grundlagen i dess lydelse enligt överenskommelsen, icke beslutet, av 4 nov. Riksakten, som tillkom därför att Sveriges ständer icke voro benägna att i svensk grundlag införa bestämmelser motsvarande dem i Norges grundlov rörande föreningen, utgör allenast en efterföljande konstateringsurkund, som tillika ger vissa kompletterande bestämmelser, sedan de svenska ständerna godkänt de §§ i Norges Grundlov, som gällde föreningen. Att riksakten icke fick grundlagskaraktär, oaktat den hade faktiska ändringar i svensk grundlagsrätt till följd, innebar helt enkelt, såsom också Lagerroth riktigt anmärkt (sid. 250), att den var en »konstitutionell stadga sui generis» med formell grund väsentligen i folkrätten, dock att härtill bör fogas ett »ex analogia», då den reglerade icke ett folkrättsligt utan ett statsrättsligt förhållande mellan två stater, av vilka den ena icke var folkrättsligt erkänt subjekt, utan blott inom och genom Kielunionen tillhörde det europeiska folkrättssamhället. Och Norges suveränitet erkände Sverige först 1905, sedan Sveriges riksdag på vissa villkor samtyckt till unionens upplösning.

¹ Om »normalexemplaret» se Alin, Den svensk-norska unionen 2 (1891).

C. A. Reuterskiöld.